sus, exsolvat, et congressio illius frustrata nullum omnino obtineat effectum. Sed hujus firmitas testamenti omni auctoritate suffulta semper inviolata ac inconcussa permaneat, cum stipulatione subnixa. Actum Bituricæ civitatis publice.

Willelmus. Ego hanc autoritatem fieri et firmari rogavi, ac manu propria roboravi.

Sigillum Ingelbergæ uxoris ejus.

Sigillum Madalberti (236), peccatoris Bituricensis archiepiscopi.

Signum Adalardi episcopi (237), P. Alto, peccator episcopus, S. Wilelon, nepotis ejus, S. Armanni, S. Wigonis, S. Ugberti, S. Stephani, S. Veraoli, S. Gotbransin, S. Eufredi vicecomitis, S. Gentardi comitis, S. Ignardi, S. Ursonis Græci, S. Rataldi, S. Rumberti, S. Ismengrii, S. Rotberti, S. Otberti, S. Guiberti [Girberti], S. Bermondi, S. Girardi, S. Ambladi, S. Aleardi, S. Achedei, S. Windonis, S. Grimberti, S. Umberti, S. Arnaldi, S. Armandi, S. Walonis, S. Roberti, S. Bodonis, S. Athonis, S. Girbandi, S. Ismendonis, S. Lotberti, S. Tertberti, S. Bernardi, S. Geraldi, S. Truanni.

Anno undecimo, regnante Carolo rege, indictione 13. Ego Oddo levita, ad vicem cancellarii scripsi et subscripsi.

niariam pœnam chartarum seu testamentorum sanctionibus addere. Sic Otho imp. in præcepto de sancto Mayolo Papiensi : « Si quis igitur hoc nostræ stabilitatis præceptum fregerit, componat centum libras auri, medietatem cameræ nostræ, et medietatem Cluniacensi monasterio. »

(236) *Sigillum Madalberti*. Quidam hunc Moalbertum, alii Maalbertum appelant. Fuit autem ordine quinquagesimus primus inter archiepiscopos Bituricenses, seditque temporibus Arnulphi imperatoris, et Caroli Simplicis Francorum regis.

(237) *Signum Adalardi episcopi*. Adalardus hic fuit episcopus Claromontensis, de quo Odo in Vita sancti Geraldi, et nos forte plura ibidem.

VI.

TESTAMENTUM DOMNI BERNONIS

ABBATIS

Cui primo fuit commissum regimen monasterii Cluniacensis per Guillelmum Pium, fundatorem dicti monasterii.

(Anno 926.)

(Bibliotheca Cluniacensis, pag, 9).

Ex quo divina dispensatio post dilivium constituit, ut homo homini præstet, quicunque secundum Deum tam in Veteri Testamento, quam in Novo aliis præfuerunt, quantum possibile fuit, procurarunt, ut consultum subditis in posterum esset. Quod et beatum Benedictum, et alios quamplures nostri ordinis instructores fecisse, sibique successores, dum adviverent, elegisse, multa documenta probant. Quapropter tam regalis potestas quam sacerdotalis auctoritas, sed et principum sublimitas, nec non et reliquorum fidelium, quos forte hanc scripturam audire contigerit, ignoscat universitas. Quod ego Berno omnium abbatum extremus abbas, supremum diem jam vicinari agnoscens, duos ex nostris fratribus, Widonem videlicet meum consanguineum (238), atque Odonem adæque dilectum, una cum fratrum consensu mihi succedere delegavi, ac post meum decessum, vice mea, Deo largiente, fungi præcepi. Ita scilicet ut dilectus noster prædictus Wido cœnobio Gigniacensi (239), Balmensi, Æthicensi, cum cella quæ dicitur sancti Lauteni, et cum omnibus rebus ad prædicta monasteria pertinentibus regulariter præsit, præter villam quæ dicitur Alafracta, et res quasdam quæ fuerunt domni Samnonis in eodem pago consistentes ; et quartam partem Caldariarum quæ sunt sitæ in loco qui dicitur Leodonis (240), et medietatem prati quod fuit domni Saymonis [*forte*, Simonis]. At vero charissimus Odo Cluniacum, et Masciacum (241), atque Dolense

(238) *Widonem videlicet meum consanguineum*. Nepotem Bernonis et discipulum vocat Chronicum Cluniacense his verbis : « Venerabilis igitur pater Berno habuit discipulos sanctos, scilicet Odonem, Adhegrinum, et Widonem venerabilem nepotem suum, quem abbatiæ Balmensis abbatem fecit. »

(239) *Cœnobio Gigniacensi*. Cœnobium hoc ipse Berno fundavit, ac primus illius abbas exstitit. Chronicon Lemovicense ad annum 890 : « Hoc tempore claruit in Burgundia Berno ex comite abbas Gigniacensis cœnobii a se fundati. » Idem Sigibertus ad annum 895 ; Vincentius Bellovacensis lib. XXIV Speculi histor. cap. 53 ; Bernardus Guidonis in Chronicis, Trithemius, et alii.

(240) *In loco qui dicitur Leodonis*. Burgum Ledonis vocat Eugenius III papa, et donationem seu venditionem quamdam monasterio Clun. factam a Willelmo Matisconensi comite memorat.

monasterium (242), ita cum rebus ad eadem loca pertinentibus, Deo favente, suscipiat, ut ea pro viribus regulariter disponat. His igitur ita dispositis, obsecro vos per reverentiam, quam sanctæ fidei et religioni debetis, o principes et seniores, quicumque terrenarum rerum judices estis, ut hanc scripturam mea vice loquentem, in quolibet nostro conventu libenter audiatis ; et sicut lex divina jubet, bonis consentientes sitis, et tam prælatos prædictos, quam et monachos, et loca cum rebus ad ipsa pertinentibus, in eo statu, quo et per regalia præcepta, quin etiam et per apostolica privilegia dudum sancita sunt, et nunc a me decretum est, permanere consentiatis. Quod si quælibet vel inter ipsos, vel aliunde controversia, quæ nobis discernenda sit, forte succreverit, justitiam sustentetis, et calumniam reprimatis, quo fiat illud quod in auctoritatibus nostris insertum est ut omnium bonorum, quæ in præfatis locis geruntur, A sicut adjutores fueritis, ita quoque participes esse possitis. Villam autem quæ dicitur Alafracta, cum omnibus ibidem pertinentibus, et quartam partem de caldariis quas Leodonis habemus, verum etiam jamdicti prati medietatem ad Cluniacum trado, eo tenore ut per singulos annos census duodecim denariorum Gigniaco (243) pro vestitura reddatur. Nec injustum videatur si Cluniaco easdem res assigno, quoniam ibi sepulturam mihi locavi, et locus ipse quasi posthumus, morte domni Guillelmi quondam inclyti ducis (244), atque nunc mea imperfectus, deseritur (245). Et certe pauperior est possessione et numerosa fraternitate. Et ut hoc inferam, si post filios priores et priorem locum, quibus testamentum feci, nobis alios divina largitas et locum, et filios B ampliare dignata est, ratum debet videri, ut posteriores filii non exhæredentur; sed aliqua pars hæreditatis nostræ eis proficiat, qui quamvis in alio loco, tamen eidem domino, id est beato Petro, in cujus

(241) *Masciacum.* Monasterium in Aquitania, quod a Ludowico Pio Caroli Magni filio constructum docet auctor incertus, sed coætaneus, in ejus Vita. Sic enim ait : « Et quidem multa ab eo sunt in ejus ditione reparata, imo a fundamentis ædificata monasteria, sed præcipue hæc : Monasterium Menatæ, monasterium sancti Savini, monasterium Masciacum, » etc.

(242) *Atque Dolense monasterium.* Est hoc Dolense seu Burgi Dolensis monasterium in Biturigib. « quod Eblo Bituricus, » ut in Ademari Chronico legitur, « cœpit ædificare in honore Dei Genitricis, et postea integravit filius ejus Rodulfus, ubi magnam cohortem monachorum congregavit regulariter degentem. » Fragmentum Histor. Franc. Eblonem hunc, *Eblonem Biturigensium principem*, auctor libri II Vitæ sancti Genulfi, cap. 17, *Abbonem* vocat. Scribitque Bernardus Guidonis, quod « Paschalis II, ad Gallias veniens, ecclesiam hanc beatæ Mariæ virgini in castro Dolensi dedicavit. »

(243) *Census duodecim denariorum Gigniaco.* De hoc censu Sigibertus ad annum 912 : « Berno, inquit, abbas moriturus, Odonem olim musicum constituit abbatem Cluniacensis cœnobii, ea conditione, ut ecclesia Cluniacensis solveret annuatim ecclesiæ Gigniacensi censum 12 denariorum. » Idem scribunt Vincentius Bellovacensis lib. XXIV, cap. 59 ; auctor Chronici Lemovic. Bernardus Guidonis, et alii. Verum crescente fama religionis monasterii Cluniacensis, factum est tandem et ipsum Gigniacense juris ejus membrum. Petrus Venerabilis epistola 33 libri I Catalogi abbatiarum et prioratuum a Clun. cœnobio dependentium et varia summorum pontificum diplomata.

(244) *Et locus ipse quasi posthumus morte domni Guillelmi quondam inclyti ducis.* Hinc patet Guillelmum Pium Aquitaniæ ducem incæpisse tantum, non perfecisse Cluniacense cœnobium. Sed si Platinæ credimus, curam ejus integrandi reliquit Eblo Pictavorum comiti, qui sibi in Aquitaniæ ducatu, et comitatu Arvernorum successit. Sic enim scribit in Vita Adriani III papæ, de fundatione Clun. monasterii loquens : « Ante tempus vero Guillelmus moriens monasterium imperfectum reliquit, Eblo comite Pictaviensi instituto, qui rem ipsam ex testamento curaret. » Eadem habet Joannes Bouchetus in Annalibus Aquitaniæ : visiturque charta quædam ipsius Ebli comitis in commentariis Aquitaniæ Galliæ, cujus initium est : « E. Pictavensis comes, et Aquitanensis dux, Dei gratia adepto principatu hæreditario, et per donationem mei Willelmi gloriosæ recordationis viri, decrevimus cœnobium augmentare in Cluniaco. » Verum illa, sicut et aliæ plures inibi relatæ, falsi redarguuntur a multis. De morte autem ducis Willelmi non conveniunt omnes. Ante Bernonem obiisse, vel hic ipsius Bernonis testamenti locus indicat : sed quo anno, non usquequaque certum. Auctor vetustus chronologiæ Cluniacensium abbatum, decessisse scribit anno 918. Ademarus monachus in commemoratione abbatum Lemovicensium basilicæ sancti Martialis, ad annum 19 Fulberti, abbatis VI, qui fuit Incarnationis annus 920, refert. Et Flodoardus usque ad annum 927 vixisse, testatur in Chronico. Mortuus est autem Arvernis, et « in Brivatensi vico apud sanctum C Julianum martyrem sepultus, » ut inquit jam citatus chronol. Clun. scriptor.

(245) *Atque nunc mea imperfectus deseritur.* Qui Bernonem Cluniacensis cœnobii constructorem dixerunt, ut Sigebertus, Vincentius Bellovacensis, Trithemius, et alii, nequaquam falsi sunt. Construxit enim ipsum primus, sed favente sibi, necessariosque sumptus suppeditante Willelmo Aquitaniæ duce. Præceptum Ludovici regis, Caroli Simplicis filii : « Monasterium nomine Cluniacum, quod a Willermo viro magnifico in honore primorum apostolorum, Petri videlicet et Pauli, per manus Bernonis cujusdam reverendi abbatis constructum est. » Glaber Rodulfus lib. III Histor. Franc. cap. 5 : « Construxit igitur prædictum cœnobium primitus pater monachorum Balmensis monasterii Berno vocatus, jubente Willermo piissimo Aquitanorum duce, in pago Matisconensi, super Graonam fluviolum. » Et sanctus D Odilo in Vita beati Maioli, « Favente Willelmo, Christianissimo Aquitanorum principe, beatæ memoriæ abbas Berno nomine, in partibus Burgundiæ, cespite Matiscensi, pago qui vocatur Cluniacus, monasterium cœpit construere, et in quantum potuit in eadem constructione elaborare studuit. » Sed quod subjungit, « et piæ devotionis affectum laborioso certamine ad laudabilem perduxit effectum, » aliquantisper a vero discedere videtur. Quanquam enim qui Vitam beati Hugonis abbatis sancti Martini Eduensis, abbatisque Bernonis contemporanei scripsit, « protinus incœptum opus, atque in brevi tempore perfectum, » affirmet; tamen et ipse Berno morte sua monasterium hoc imperfectum remansisse nos docet, et Joannes Italus monachus Cluniacensis Odonem Bernonis successorem *cæptum pridem perfecisse*, auctor est libro secundo Vitæ sancti Odonis.

nomine utrumque locum construximus, servituri sunt. De cætero tam prælatos quam et omnes fratres, præsentes videlicet, et futuros, per misericordiam Dei, qui præsens respicit, deposco, ut inter vos unanimitas ita perseveret, quatenus, modum conversationis huc usque retentum, tam in psalmodia, quam in observatione silentii, sed et in qualitate victus et vestitus, et insuper in contemptu rerum propriarum, si non melius, saltem sicut huc usque fecistis, sic deinceps custodiatis. Si autem, quod absit, ab aliquo eorum fuerit pertinaciter erratum, præcipimus, per sanctæ regulæ auctoritatem, ut utriusque loci priores ad corrigendum errorem sibi mutuo suffragentur. Si quis autem, quod absit, hanc nostram institutionem in aliquo A fregerit, deterreat eum vox divina quæ dicit: *Maledictus qui transfert terminos proximi sui*, id est institutionem præceptorum suorum et conatus ejus penitus frustretur. Dispositio vero nostræ, quæ, ut credo, per charitatem utriusque locis cupit esse consultum, Deo disponente, et beato Petro patrocinante inconvulsa parmaneat.

Signum Bernonis abbatis, qui hanc chartam fieri, et firmari rogavit.

Signum Widonis moderni abbatis, qui hoc consensit.

Signum Odonis abbatis.

Signum Geoffredi.

Signum Wandanberti.

Anno quarto, regnante Radulpho rege.

ANNO DOMINI DCCCCXLIII,

CAPPIDUS STAVRIENSIS

FRISIUS SACERDOS.

NOTITIA HISTORICA IN CAPPIDUM.

(Apud Fabric., Bibl, med. et inf. Lat.)

Cappidus Stavriensis, Frisius sacerdos, auctor creditur *Vitæ sancti Odulphi presbyteri*, qui circa annum 860 vixit, vulgatæ a Surio 12 Junii. Traditur etiam scripsisse *Vitas sanctorum Lebuini, Otgeri et Plechelmi*. Nam de *Genealogia principum, ducum ac regum Frisiæ*, et *Historia Ecclesiastica gentis Frisonicæ*, quas ei tribuit incendioque absumptas dolet Suffridus Petri (*De script. Frisiæ*. pag. 57), video viros doctos non minus quam de multis aliis ab eo ex antiquitate ultima Frisiorum jactatis dubitare.

CAPPIDI STAVRIENSIS

FRISII SACERDOTIS

DE VITA SANCTI ODULPHI PRESBYTERI.

(Apud Surium, Acta SS. 12 Junii).

1. Temporibus Ludovici, piissimi imperatoris, vir quidam venerabilis fuit e Francorum nobili prosapia ortus. Dicebatur is Bodgis, et ex eo procreatus est Odulphus. Qui, simul atque e sacratissima baptismatis unda renatus est, cœlesti quoque rore divinitus est irrigatus. Porro ubi desiit ad materna pendere ubera, litterarum studiis traditus, et sanctis ac Deo devotis hominibus, ut ab illis canonica religione imbueretur, commendatus est. Præstitit autem illi Deus tantum discernendi studium, tantamque ingenii facilitatem, ut illos etiam, qui ipsum ætate antecedebant, ipse longo post se intervallo relinqueret, ætatemque suam, licet annis necdum maturam, divinis disciplinis, et dogmatibus egregie ornaret. Porro cum ætate accrevit ei etiam sapientia et sanctitas, idque adeo, ut iis, qui per id tempus Deo religiose servire conabantur, novus quidem Samuel ortus videretur. Quibus sane adeo gratiosum illum divina gratia effecit, ut unanimiter ab illis omnibus amaretur et ob vitam probabilem summæ venerationi haberetur. Atque ille e diverso par pari referens, sincero animi affectu eos quoque diligebat. Jam vero puer religiosus ac venerabilis, in ipsis ab adolescentia initiis id se meditari et appetere declarabat, quod postmodum reipsa complevit, non immemor illius dominici sermonis: *Qui amat patrem plusquam me, non est me dignus* (*Matth*. x); itemque: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et*